BIBLIOTEKARZ PODLASKI
3/2020 (XLVIII)
<https://doi.org/10.36770/bp.535>
ISSN 1640-7806 (druk) ISSN 2544-8900 (online)
www.bibliotekarzpodlaski.pl

Oksana Shupta-Viazovska*

Odeski Narodowy Uniwersytet im. Ilji Miecznikowa, Ukraina

Нова парадигма есеєзнавства

A new paradigm of essay studies

[rec. Т. М. Шевченко, *Есеїстика українських письменників як феномен літератури кінця XX – початку XXI ст.: монографія*. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2019. 584 с.]

Abstract: The article is a review of Tatiana Shevchenko's monograph *Eseistics of Ukrainian Writers as a Literature Phenomenon of the late 20th – early 21st century* (Ukrainian: «Есеїстика українських письменників як феномен літератури кінця XX – початку XXI ст.»). The reviewer discusses the positive features of the monograph, considering it innovative, as evidenced by, for example, the introduction to the scientific terminology of the phrase «metative». The reviewed book is, according to the researcher, a full-fledged literary study, which fits within the framework of modern Ukrainian philology as one of the first, beginning the phenomenon of essays at the end of the 20th century. Moreover, the monograph was based on numerous source texts that were pre-

* Oksana Shupta-Viazovska – dr; docent; pracuje na Odeskim Narodowym Uniwersytecie im. I. Miecznikowa (Ukraina); autorka licznych prac naukowych, w tym: *Преімпресіонізм у творчості І. С. Нечуя-Левицького* (2015), *Тарас Шевченко: феномен художнього та проблема його повноти* (2014).

viously excluded from philological research. The monograph proposes its own classification for essays in Ukrainian literature, and also defines the detailed topological features of essay writing in contemporary Ukrainian literature. The author of the review did not find any negative sides to the monograph under study.

Keywords: metative, essay writing, contemporary literature, literary process.

Монографія «Есеїстика українських письменників як феномен літератури кінця XX – початку XXI ст.» Тетяни Шевченко присвячена дослідженню складної проблеми: осмисленню письменницької есеїстики як складника літературного процесу сучасності. У книзі обґрунтовано, чому, як, за допомогою яких чинників есей сьогодні посів лідерські позиції серед інших жанрів і типів літературної творчості, адже, будучи твором особистісним, асоціативно-емоційним, принципово несистемним, актуалізованим авторською суб'єктивністю і виразно різновекторною модальністю висловлювання, знайшов дієвий відгук одночасно і у свідомості сучасного письменника, і у свідомості читача в реаліях перехідної епохи, яку переживає українська культура.

У дослідженні з метою всебічного опанування вказаного феномену проаналізовано чималий корпус творів (близько 150 збірок есеїстики), опрацьовано чималу кількість теоретичних праць (список використаних джерел складають 772 позиції). Це дозволило авторці, як свідчить реферована праця, дійти висновку про те, що дискурсивна ідентифікація сучасної української письменницької есеїстики, проведена з урахуванням наративно-ментативних, перформативних, топологічних, інтегративних, комунікативних та художніх перспектив, конкретизована в структурі сучасного літературного процесу як стійкий культурний і художній феномен.

Важливість та актуальність запропонованих наукових положень, викладених у монографії, не викликає сумнівів, адже в ній уведено в літературознавчий обіг поняття «ментатив» на вітчизняних теренах, аргументовано ментативну природу письменницького есею, доповнено чинну

класифікацію ментативів з огляду на специфіку письменницького есею як дискурсивної практики, запропоновано класифікацію письменницької есеїстики другої половини 90-х рр. XX ст. – початку XXI століття за наративно-ментативною організацією, введено поняття «екзогінаратора» як оповідача-мислителя в есеї як літературному творі, запропоновано й обґрунтовано теоретичні критерії диференціації есею як жанру, метажанру й дискурсивної практики із застосуванням різних методик, проаналізовано письменницьку есеїстику в ракурсі топологічно-рефлексивного підходу, як дискурсивного феномену зі стійким набором характеристик, котрі розглядаються як іманентно властиві художньому тексту й актуалізовані в процесі його сприйняття тощо. Важливо відзначити, що ряд текстів, збірок, імен отримали в монографії перше чи одне з перших наукових прочитань в українському науковому дискурсі, а також той факт, що низку імен і творів введено в літературознавчий обіг.

Структура роботи логічна й продумана. У вступі обґрунтовано актуальність, новизну, теоретичну й практичну цінність дослідження. Перший розділ є осмисленням есею як жанру, метажанру, дискурсивної практики. У другому розділі проаналізовано ментативно-наративну природу текstopородження письменницького есею. Третій розділ присвячено дискурсивним вимірам есеїв, котрі відкривають нові горизонти його аналізу й інтерпретації залежно від текстових інтенцій і позатекстових чинників. У четвертому розділі осмислено ансамблеві форми есеїв у сучасній українській літературі (цикл, збірку, серію, колекцію, антологію) тощо. П'ятий розділ – окреслення топологічно-рефлексивних особливостей письменницької есеїстики в сучасній українській літературі. У висновках узагальнено результати дослідження.

Зміст розділів реферованої праці відповідає заявленій темі та повністтю її розкриває. Завершують монографію висновки, із них виходить, що поставлені завдання було виконано, мету роботи досягнуто, обрана Тетяною Шевченко модель вивчення сучасної письменницької есеїстики дала можливість скласти уявлення про неї як про вагому частину літературного процесу сучасності.

Важливо звернути увагу, що в монографії відповідно до концепції, мети і завдань, а також структури дослідження вдало систематизовано й обґрунтовано адекватний методологічний, теоретичний та історико-

літературний інструментарій, логічно і послідовно виведено й доведено ті чи ті положення, умотивовано здійснено загальні висновки. Тому монографія «Есеїстика українських письменників як феномен літератури кінця XX – початку XXI ст.» сприймається як завершена літературознавча студія, що цілковито вписується до координат сучасної європейської філологічної науки, передусім у таку її частину, як художня есеїстика. Дослідження неодмінно викличе інтерес і в науковців, і в критиків, і в митців, словом, у всіх, хто цікавиться сучасною літературою.

Bibliografia

Ševčenko T. M., *Eseïstika Ukraïns'kih pis'mennikiv âk fenomen literaturi kîncâ HH – počatku HHï st.*, Kyiv 2018.